

Michał Matuszewicz

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6998-5838>

Instrumenty wsparcia rozwoju przedsiębiorczości jednostek samorządu terytorialnego a model funkcjonowania lokalnej gospodarki na przykładzie wybranych gmin województwa kujawsko-pomorskiego – część druga

Streszczenie

Niniejszy artykuł jest kontynuacją opracowania powstałego w 2023 roku i opublikowanego na łamach zeszytów naukowych „Studia i Prace KZiF” w numerze 195. Jego celem jest przedstawienie możliwych do zastosowania instrumentów wspierających rozwój przedsiębiorczości w jednostkach samorządu terytorialnego wybranych gmin województwa kujawsko-pomorskiego w zależności od modelu funkcjonowania lokalnej gospodarki. W części pierwszej autor przeanalizował trzy modele: (1) obowiązujący w największych miastach województwa kujawsko-pomorskiego, (2) w gminach podmiejskich położonych w rejonie Bydgoszczy i Torunia, (3) w gminach przywęzłowych dróg A-1 i S-5. W bieżącym opracowaniu koncentruje się na kolejnych trzech modelach funkcjonujących w: (4) w gminach wielofunkcyjnych, położonych peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków województwa, (5) w pozostałych gminach wielofunkcyjnych i (6) obowiązujących w gminach miejskich, w których podstawową determinantą rozwoju przedsiębiorczości jest ograniczona niewielka powierzchnia administracyjna gminy miejskiej, dostępność terenów inwestycyjnych.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, wspieranie przedsiębiorczości, rozwój lokalny, narzędzia wspierania przedsiębiorczości

Kody JEL: H7, O1, O18

1. Wprowadzenie

Rozwój przedsiębiorczości stanowi jeden z kluczowych czynników determinujących postęp gospodarczy oraz konkurencyjność lokalnych społeczności. W szczególności jednostki samorządu terytorialnego (JST) odgrywają istotną rolę w tworzeniu warunków sprzyjających aktywizacji gospodarczej, podejmując działania wspierające rozwój sektora MŚP (małych i średnich przedsiębiorstw) oraz przyciąganie inwestycji. Wdrażane instrumenty wsparcia, takie jak ulgi podatkowe, programy dotacyjne czy rozwój infrastruktury, stanowią odpowiedź na specyficzne potrzeby społeczno-gospodarcze regionów, a ich skuteczność zależy w dużej mierze od modelu funkcjonowania lokalnej gospodarki.

Artykuł stanowi kontynuację analizy instrumentów wsparcia rozwoju przedsiębiorczości wdrażanych przez JST w województwie kujawsko-pomorskim. Bieżące opracowanie skupia się na trzech modelach:

- a) model obowiązujący w gminach wielofunkcyjnych (położonych peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków województwa) – który opiera się na zwyczajnym, dużym znaczeniu rolnictwa, stałej przewadze zapotrzebowania na miejsca pracy poza rolnictwem nad liczbą lokalnie dostępnych miejsc pracy (co skutkuje wyjazdami do pracy oraz występowaniem stosunkowo wysokiego poziomu bezrobocia) i małej atrakcyjności dla inwestorów zewnętrznych ze względu na peryferyjne położenie;
- b) model obowiązujący w pozostałych gminach wielofunkcyjnych (nieleżących peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków miejskich województwa) – który opiera się na funkcji rolniczej, stałej przewadze zapotrzebowania na miejsca pracy poza rolnictwem nad liczbą lokalnie dostępnych miejsc pracy (co skutkuje wyjazdami do pracy przede wszystkim do największych miast województwa oraz występowaniem stosunkowo niewysokiego poziomu bezrobocia) i umiarkowanej atrakcyjności dla inwestorów zewnętrznych;
- c) model obowiązujący w gminach miejskich (poza czterema miastami prezydenckimi – powiatami grodzkimi) – w których podstawową determinantą rozwoju przedsiębiorczości jest ograniczona niewielka powierzchnia administracyjna gminy miejskiej, dostępność terenów inwestycyjnych.

Podjęta problematyka jest szczególnie istotna w kontekście zróżnicowanych wyzwań rozwojowych, z jakimi mierzą się gminy województwa kujawsko-pomorskiego. Uwarunkowania demograficzne, struktura lokalnych rynków pracy oraz potencjał gospodarczy poszczególnych jednostek determinują konieczność indywidualnego podejścia do kształtowania polityk wspierających przedsiębiorczość. Celem artykułu jest zatem przedstawienie wyników przeprowadzonych badań oraz wskazanie dobrych praktyk w zakresie zarzą-

dzania rozwojem przedsiębiorczości przez JST, które mogą stanowić inspirację dla innych samorządów w Polsce.

Badanie, którego wyniki zostały zaprezentowane w artykule, uwzględnia zarówno perspektywę władz lokalnych, jak i przedsiębiorców, co pozwala na kompleksowe ujęcie problematyki i sformułowanie wniosków mogących przyczynić się do dalszej optymalizacji działań wspierających rozwój lokalnych gospodarek.

2. Model obowiązujący w gminach wielofunkcyjnych, położonych peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków województwa

Ten model obowiązuje w gminach wielofunkcyjnych, położonych peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków województwa, a opiera się na zwyczajnym dużym znaczeniu rolnictwa, stałej przewadze zapotrzebowania na miejsca pracy poza rolnictwem nad liczbą lokalnie dostępnych miejsc pracy (co skutkuje wyjazdami do pracy oraz występowaniem stosunkowo wysokiego poziomu bezrobocia) i małej atrakcyjności dla inwestorów zewnętrznych ze względu na peryferyjne położenie. Gminy zakwalifikowane do pilotażu to: Zbiczno, Golub-Dobrzyń, Sadki, Wąpielsk, Sępólno Krajeńskie i Tuchola. Tego typu gminy charakteryzują się dogodnym położeniem, zarówno pod względem administracyjnym, jak i względem głównych centrów rozwoju i korytarzy funkcjonalnych (położenie przy strefie silnego oddziaływania większych ośrodków).

Wskazane wyżej gminy to obszary, gdzie tradycyjne rolnictwo wciąż ma dominującą rolę w gospodarce. Niestety w obszarach tych występuje także słaby rozwój gospodarczy, niekorzystna sytuacja demograficzna, niesprzyjające działalności gospodarczej środowisko naturalne, duża odległość od ośrodków życia gospodarczego, brak podstawowej infrastruktury technicznej, niedorozwój sfery lokalnego małego biznesu, niedostatek instytucji finansowych, informacyjnych i doradczych, niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności itp.

Takie obszary mogą być także zagrożone depopulacją, postępującym gospodarczym upadkiem i degradacją społeczno-kulturalną. Obszary problemowe w gminie nie są w stanie we własnym zakresie pokonać barier rozwojowych. Powinny zatem stanowić jeden z głównych przedmiotów oddziaływania polityki lokalnej poszczególnych JST.

Wyzwania, które aktualnie stoją przed tego typu gminą/gminami, związane są przede wszystkim z koniecznością zmiany struktur wiejskich (agrarnej, społeczno-zawodowej ludności wiejskiej, majątku produkcyjnego, produkcji, instytucji i organizacji wiejskich itp.), poprawą efektywności gospodarowania, zwłaszcza w rolnictwie oraz wzroście konkurencyjności na rynku regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Obszary wiejskie gminy, łatwiej dostępne przez rozwinięty system transportu i telekomunikacji, stawać się będą nie tyle synonimem przestrzeni rolniczej, ile strefami inwestycji,

drobnej przedsiębiorczości, oferującymi miejsca pracy dla mieszkańców wsi i tej wpływowej części społeczeństwa konsumpcyjnego, dla której posiadanie wartości materialnych nie jest najważniejsze.

Najprawdopodobniej w przyszłości nasilą się dążenia do ograniczania produkcji rolnej, natomiast zwiększy się znaczenie nowych przedsięwzięć, zorientowanych na konsumpcję, rekreację, ochronę środowiska. To z kolei stworzy szanse dla nowej – pozarolniczej – działalności gospodarczej w gminie.

Należy mieć także świadomość, iż według prognoz struktura pracujących w gminie zbliży się do obecnej przeciętnej struktury w krajach Unii Europejskiej, gdzie udział rolnictwa jest znacznie niższy niż przemysłu, budownictwa, transportu oraz usług. Celem działań w zakresie tego obszaru, mających za zadanie pobudzić przedsiębiorczość, może być zatem:

- mobilizacja i wspieranie aktywności społeczności lokalnych, w tym szczególnie wiejskich;
- edukacja społeczności lokalnej, czyli upowszechnianie wiedzy na temat funkcjonowania gospodarki rynkowej, samorządności i społeczeństwa obywatelskiego;
- tworzenie jak najlepszych możliwości i warunków organizacyjno-prawnych i ekonomicznych dla działalności gospodarczej;
- przygotowywanie i upowszechnianie inicjatyw służących tworzeniu miejsc pracy na obszarach wiejskich;
- kształcenie liderów społeczności lokalnych w zakresie umiejętności organizowania, motywowania, mobilizacji społecznej, poszukiwania nowych możliwości, tworzenia instytucji i wspierania lokalnej społeczności gospodarczej sektora MŚP;
- tworzenie ośrodków kształcenia i permanentnego doskonalenia nakierowanych na wsparcie i zatrudnienie w konkretnych branżach;
- wspieranie przedsiębiorczości i sektora MŚP na obszarach wiejskich, w tym dywersyfikacji rolnictwa i rozwoju usług, drobnej wytwórczości, ośrodków rekreacji i rehabilitacji, rozwoju agroturystyki, przetwórstwa, przechowalnictwa, upraw specjalnych i „niszowych” itp.

O ważności inwestycji gminnych dla wzrostu jakości życia mieszkańców, rozwoju lokalnych firm oraz rozwoju gospodarczego mogą decydować takie cechy jak:

- dobrze zaplanowane inwestycje infrastrukturalne, które powodują kolejne inwestycje (np. uzbrojenie terenów pod budownictwo przyciąga inwestorów budowlanych),
- inwestycje finansowane przez gminę dają pracę i zatrudnienie lokalnym firmom; można więc powiedzieć, że tworzą koniunkturę na lokalnym rynku usług budowlanych i nie tylko,
- inwestycje są najskuteczniejszą metodą zapobiegania bezrobociu, tworząc lokalny rynek pracy,
- inwestycje (szczególnie infrastrukturalne) podnoszą na stałe standard życia mieszkańców (wodociągi, kanalizacja, drogi itd.),
- konieczne są inwestycje w dziedzinie telekomunikacji, zaopatrzenia w energię, wodę itp. (tzw. media); ich brak hamuje rozwój gospodarczy i przedsiębiorczość.

Dlatego tak ważny jest rozwój przedsiębiorczości i wsparcie sektora MŚP dostępnymi narzędziami pobudzania przedsiębiorczości. Dzięki temu powinna wzrosnąć liczba firm oraz

liczba miejsc pracy na terenie gminy wielofunkcyjnej. Sprzyjać temu powinna też poprawa jakości wykształcenia oraz pomoc w zakresie tworzenia nowych przedsiębiorstw. Te cele mogą być realizowane przez działające na terenie gminy i łatwo dostępne dla mieszkańców i inwestorów Lokalne Centrum Przedsiębiorczości. Aktywna polityka władz lokalnych, które stosują odpowiednie narzędzia i wspierają rozwój przedsiębiorczości, między innymi poprzez np. lokalne centrum wsparcia gospodarczego, przygotowanie uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz promocję gospodarczą, spowoduje, iż stopa bezrobocia będzie niższa niż gdyby nie podjęto takich działań.

Jako najważniejsze instrumenty wspierania przedsiębiorczości w przypadku gmin wielofunkcyjnych można wymienić poniższe.

Aktywizacja gospodarcza i tworzenie nowych miejsc pracy. To główne uwarunkowanie, które powinno wyznaczać możliwości rozwoju gminy. Istnieją przesłanki pozwalające uznać to uwarunkowanie rozwoju gospodarczego za istotne: wysoka liczba osób bez pracy, przewidywany znaczny wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym (wejście wyżu demograficznego do grupy produkcyjnej) oraz konieczność restrukturyzacji rynku pracy w rolnictwie (odpływ nadwyżek siły roboczej z działalności rolniczych).

Jednym ze sposobów aktywizacji gospodarczej (tworzenia nowych firm oraz zwiększania zatrudnienia w firmach istniejących) jest powołanie inkubatora przedsiębiorczości, który prowadziłby działalność w zakresie wspierania rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Podstawową ideą powołania inkubatora jest stworzenie warunków i możliwości dla początkujących przedsiębiorców. Nie zawsze bowiem znają się oni na prawie i finansach niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej.

Można przyjąć założenie, że część potencjalnych małych przedsiębiorców wstrzymuje się od podejmowania działalności gospodarczej właśnie ze względu na nieznaną sobie tych zasad, nieznaną sobie potencjalnego rynku czy też brak kapitału na uruchomienie profesjonalnej promocji swojej firmy lub wyrobów, udział w targach czy pozyskiwanie kontrahentów. Wsparcie dla przedsiębiorców z sektora MŚP poprzez inkubator mogłoby być pomocne.

Działalność inkubatora powinna być bezpłatna (lub za symboliczną opłatą), co ułatwi mieszkańcom korzystanie z oferty. Inkubator powinien być przedsięwzięciem prowadzonym przez samorząd gminny. Dzięki temu będzie nad nim pełna kontrola i koordynacja działań urzędu gminy i inkubatora.

Rola inkubatora mogłaby polegać na:

- przygotowywaniu biznesplanów, wniosków kredytowych, wniosków o dofinansowanie itp.,
- prowadzeniu obsługi finansowo-prawno-księgowej początkujących firm i profesjonalne wsparcie merytoryczne,
- udzielaniu konsultacji i porad z zakresu działalności gospodarczej i prawnej,
- monitorowaniu i przygotowywaniu informacji o partnerach z innych obszarów,
- udzielaniu informacji na temat możliwych do uzyskania funduszy, kredytów, poręczeń,
- prowadzeniu działalności promocyjnych zainteresowanych przedsiębiorstw, jak i całej gminy,

- prowadzeniu szkoleń w zakresie organizacji i zarządzania własną firmą, prowadzeniu kursów komputerowych, prowadzeniu kursów dla właścicieli małych firm z zakresu obowiązującego prawa finansowego.

Analizując, które z przedsiębiorstw sektora MŚP mógłby wesprzeć inkubator, można przyjąć założenie, że byłyby to branża turystyczna (w tym wsparcie dla rozwoju agroturystyki i wprowadzania funkcji turystycznej do gospodarstw rolnych, poprzez udzielanie przez gospodarzy noclegów i świadczenie na rzecz turystów usług typu zaopatrzenie w żywność, wypożyczanie sprzętu, organizacja różnych form spędzania wolnego czasu, itp.). Dodatkowo pożądane by było wsparcie dla przetwórstwa rolno-spożywczego i rozwoju usług obsługi rolnictwa.

Zasadne byłoby także wprowadzenie takich instrumentów wsparcia sektora MŚP, które promowałyby gminę pod kątem turystyki.

Bez wątpienia gmina powinna skorzystać także z instrumentów, które polegają na wyznaczeniu w miejscach atrakcyjnych krajobrazowo terenów pod budownictwo mieszkaniowe – rezydencjalne. Przeznaczone byłyby dla zamożniejszych mieszkańców dużych miast. Od jakiegoś czasu w Polsce rozwija się moda na pracę w miastach, a mieszkanie na wsi lub posiadanie tzw. drugich domów, służących rekreacji. Umożliwienie rozwoju tego typu osadnictwa tworzy „atrakcyjny i pozytywny klimat inwestycyjny” na terenie danej gminy. Powoduje bowiem zainteresowanie, zapewnia reklamę gminy w środowiskach opiniotwórczych, przynosi dodatkowe dochody do budżetu gminy, zwiększa popyt na oferowane usługi i dobra, pobudza ruch budowlany, a może także przyczynić się do zlokalizowania na terenie gminy nowych przedsięwzięć gospodarczych.

Kolejne narzędzie wsparcia sektora MŚP to **wyznaczenie, przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych**. Niezbędnym warunkiem, aby pozyskać inwestorów, jest oferta gruntów o konkretnej powierzchni, przeznaczeniu inwestycyjnym (ujętych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), należących do gminy i uzbrojonych w infrastrukturę techniczną i media.

Istotne jest także stworzenie bazy informacji o terenach przydatnych (i możliwych) do różnych form zagospodarowania. Dzięki takiej inicjatywie potencjalni inwestorzy będą mogli łatwo zdobyć informacje o gruntach, które ich interesują.

Jednym z bardzo ważnych instrumentów aktywizacji gospodarczej i wspierania przedsiębiorczości wraz z sektorem MŚP jest **promocja**. Powinna ona dotyczyć głównie przyciągania nowych inwestorów. Działania promocyjne powinny być prowadzone w sposób ciągły i skorelowane z przygotowywaniem terenów pod inwestycje.

Kolejna grupa instrumentów wsparcia przedsiębiorczości powinna być związana z **rozwojem infrastruktury technicznej**. Rozwój infrastruktury technicznej związany jest w dużym stopniu z realizacją zadań ustawowo przypisanych samorządowi gminnemu. Realizacja tego typu inwestycji wpływa na tworzenie korzystnego klimatu inwestycyjnego.

Ważnym zagadnieniem związanym z wykorzystaniem instrumentów wsparcia rozwoju przedsiębiorczości w sektorze MŚP jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, poprzez

właściwą dostawę energii do istniejących odbiorców. Dotyczy to m.in. zapewnienia wystarczającej mocy transformatorów oraz właściwego stanu technicznego linii energetycznych, jak również budowy na terenie gminy odnawialnych źródeł energii (siłownie wiatrowe, wodne itp.). Jest to szczególnie istotne w kontekście dążeń do pozyskania inwestorów. Część inwestycji bowiem ma charakter energochłonny.

Pamiętać także należy o rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej, który uwzględni przyszłe potrzeby w tym zakresie. Konieczna jest stała modernizacja części sieci w celu dostosowania do pożądaných i nowoczesnych standardów teleinformatycznych.

Bardzo ważnym zadaniem jest także poprawa stanu dróg lokalnych. Stan tego typu infrastruktury wpływa na możliwości aktywizacji gospodarczej i rozwoju branży turystycznej gminy.

Dla zapewnienia dostępności gminy należy wywierać nacisk na właścicieli dróg powiatowych i wojewódzkich, aby utrzymywali je we właściwym stanie technicznym.

Istotnym narzędziem wspierania przedsiębiorczości w gminach wielofunkcyjnych jest poziom wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców. Ma on bowiem bezpośredni wpływ na możliwości powodzenia na rynku pracy, realizowanie własnych inicjatyw zawodowych, rozumienie pewnych pojęć gospodarczych itp. Obecnie znajomość podstaw obsługi komputera jest bardzo często niezbędnym warunkiem znalezienia pracy. Rozwój Internetu powoduje wzrost usług *e-commerce*. Tworzy to możliwości tworzenia nowych miejsc pracy, także poza tradycyjnymi ośrodkami przemysłowymi i usługowymi.

Znaczenie ma także organizacja kształcenia dorosłych. Powinno skorzystać się z takich instrumentów (system szkoleń i kursów), które umożliwią zdobycie lub poszerzenie kwalifikacji gwarantujących większą mobilność i lepszą pozycję na rynku pracy, a także ukształtują proprzedsiębiorcze postawy.

Analizując instrumenty wsparcia dla sektora MŚP, nie można zapomnieć o kształceniu młodzieży w szkołach ponadpodstawowych przy uwzględnieniu uwarunkowań rynku pracy panujących w danej gminie. Należy tak skonstruować program nauczania (oczywiście w takim zakresie, jaki będzie możliwy), aby realizowane przedmioty były bezpośrednio związane z funkcjonowaniem podmiotów gospodarczych, przygotowując absolwentów do prowadzenia działalności gospodarczej, która związana z agrobiznesem, agroturystyką, nowoczesnym przetwórstwem spożywczym, organizacją ruchu turystycznego czy inżynierią środowiska.

Wsparcie przedsiębiorczości powinno nastąpić także poprzez rozwój turystyki w analizowanych gminach. Funkcja turystyczna poszczególnych JST w kolejnych latach bez wątpienia ulegnie wzmocnieniu, stając się docelowo jedną z ważnych dziedzin całej gospodarki gminy. Należy więc dążyć do tego, aby analizowane gminy w kolejnych latach stały się atrakcyjnym miejscem wypoczynku i rekreacji. Bez wątpienia na terenie poszczególnych gmin istnieje możliwość rozwoju różnych form turystyki (konnej, kajakowej, rowerowej) skierowanej do określonych, poszczególnych grup odbiorców (wędkarzy, grzybiarzy, grup zorganizowanych, itp.).

Pamiętać trzeba, iż działalność w branży turystycznej wymaga nakładów finansowych (zazwyczaj dużych) związanych z zapewnieniem odpowiedniego poziomu wypoczynku. Dodatkowo okres zwrotu zainwestowanych środków jest długi. Należy jednak stosować takie instrumenty wsparcia przedsiębiorczości, aby powodować rozwój tej dziedziny gospodarki. Jedną z form wsparcia jest np. przyśpieszenie inwestycji infrastrukturalnych (np. wodno-kanalizacyjnych, oświetlenie ulic, poprawa stanu dróg) lub wykonanie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (np. boiska, place zabaw) w miejscowościach skupiających większą liczbę gospodarstw zainteresowanych taką działalnością.

Ze względu na to, iż analizowane gminy opierają się na rolnictwie nie można zapomnieć o instrumentach wspierających postawy przedsiębiorcze w tej dziedzinie. I tak, spośród gamy dostępnych, można wymienić tutaj:

- rozwój nowoczesnego doradztwa rolniczego, które łączyłoby zadania tradycyjnego doradztwa z dostosowaniem gospodarstw do zasad funkcjonowania rolnictwa w Unii Europejskiej,
- poprawę struktury agrarnej (zwiększanie przeciętnej powierzchni gospodarstw),
- poprawę wyposażenia gospodarstw,
- podnoszenie kwalifikacji rolników (poprzez rozwinięcie systemu doradztwa),
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, będącego miejscem odpływu siły roboczej z rolnictwa, a jednocześnie zapewniającego rynek zbytu na płody rolne,
- pomoc instytucjonalna ze strony administracji gminnej w zakresie pozyskania środków UE oraz szybszego wdrożenia zasad wymaganych w UE,
- wprowadzanie niekonwencjonalnych kierunków w produkcji rolnej (np. rolnictwa ekologicznego),
- wsparcie dla grup producenckich oraz spółdzielni,
- poprawa warunków życia na wsi poprzez rozwój infrastruktury technicznej.

3. Model obowiązujący w pozostałych gminach wielofunkcyjnych nieleżących peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków miejskich województwa

Piąty model gminy to model obowiązujący w pozostałych gminach wielofunkcyjnych (nieleżących peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków miejskich województwa), opierający się na funkcji rolniczej, stałej przewadze zapotrzebowania na miejsca pracy poza rolnictwem nad liczbą lokalnie dostępnych miejsc pracy (co skutkuje wyjazdami do pracy przede wszystkim do największych miast województwa oraz występowaniem stosunkowo niewysokiego poziomu bezrobocia) i umiarkowanej atrakcyjności dla inwestorów zewnętrznych.

Od poprzedniego różni się tym, iż poszczególne gminy nie leżą peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków miejskich województwa, a ich atrakcyjność dla inwestorów zewnętrznych jest niewielka. Gminy, które zostały zakwalifikowane do projektu, to: Koneck, Kruśzwica, Bobrowniki, Dąbrowa, Czernikowo, Ryńsk, Chocień i Barcin.

Zdaniem autora gama instrumentów pobudzania przedsiębiorczości w jednostkach samorządu terytorialnego, możliwa do zastosowania w tym przypadku, jest identyczna jak powyżej.

4. Model obowiązujący w gminach miejskich

Ostatni model obowiązuje w gminach miejskich (poza czterema miastami prezydenckimi – powiatami grodzkimi), w których podstawową determinantą rozwoju przedsiębiorczości jest ograniczona niewielka powierzchnia administracyjna gminy miejskiej, dostępność terenów inwestycyjnych. Gminy miejskie brane tutaj pod uwagę to: Chełmno, Inowrocław i Radziejów.

Działalność władz w zakresie kreowania przedsiębiorczości można określić mianem budowania i umacniania klimatu sprzyjającego rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Podstawy ku temu stwarzają: rozwój wiedzy wspierającej innowacje, przepływ doświadczeń płynących z innych krajów i regionów, dotyczących m.in. korzyści, jakie wynikają z procesów integracyjnych, czy też wzrost świadomości co do pożytków wynikających z nasilania się konkurencji [Krakowiak-Drzewiecka, Kristof, 2018].

Wśród możliwości wykorzystania instrumentów wsparcia w gminach miejskich znajduje się tworzenie jak najlepszych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i powstawania miejsc pracy, a zatem zmniejszania się bezrobocia. W tym celu można:

- opracować kierunkową ofertę dla inwestorów;
- stworzyć korzystne warunki do inwestowania i tworzenia nowych miejsc pracy;
- kreować kompleksową promocję gospodarki miasta;
- dokonać rewitalizacji terenów poprzemysłowych i przygotować nowe tereny pod rozwój działalności produkcyjno-usługowej.

4.1. Kierunkowa oferta dla inwestorów

Przy opracowywaniu kierunkowej oferty dla inwestorów powinno uwzględnić się przygotowanie w systemie edukacyjnym, szkoleniowym i kwalifikacyjnym kadry pracowniczej ukierunkowanej pod kątem profilu działalności inwestora. W ramach tego typu działania konieczne będzie ustalenie aktualnych i przyszłych potrzeb ze strony przedsiębiorców, biorąc pod uwagę aktualny stan kadry pod względem przygotowania zawodowego oraz struktury wiekowej, opracowanie ścieżek edukacyjnych na poziomie ponadpodstawowym pod potrzeby rynku pracy, a nawet konkretnych przedsiębiorców. Ten instrument wsparcia sektora należy do bardzo ważnych, ale niestety jest często pomijany.

4.2. Doskonalenie oferty inwestycyjnej dla branż uznanych za wiodące

Zakłada się, iż oferta będzie uwzględniać potrzeby inwestorów oraz specyfikę ich działalności. Konieczne będzie określenie, które branże uznane zostaną w mieście jako wiodące. Nie powinna ograniczyć się tylko do wskazania terenów inwestycyjnych oraz dostępności mediów. Powinna także uwzględniać ich rozwój w oparciu o mechanizmy zrównoważonego rozwoju.

4.3. Stworzenie korzystnych warunków do inwestowania i tworzenia nowych miejsc pracy

Ważne jest w tym przypadku uatrakcyjnienie systemu ulg dla potencjalnych inwestorów, aby zachęcić ich do lokowania swojego kapitału w ośrodkach miejskich. Wszelkiego rodzaju ulgi w ramach pomocy *de minimis* oraz programu pomocy regionalnej są bardzo ważnym elementem w rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju sektora MŚP i tworzeniu nowych miejsc pracy.

4.4. Wyznaczenie i przygotowanie terenów inwestycyjnych

Należy podjąć działania mające na celu poszukiwanie nowych terenów inwestycyjnych w obszarze wskazanych miast oraz ustalenie zasad współpracy z gminami ościennymi. Powinno również sporządzić się koncepcję zagospodarowania terenów inwestycyjnych wyznaczonych w aktualnie obowiązujących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych JST. Systematyczne sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przyczyni się do skrócenia inwestorowi czasu na przygotowanie inwestycji. Z punktu widzenia dotychczasowych kontaktów z inwestorami korzystnym będzie???

Powinno następować także dalsze przygotowywanie terenów do zainwestowania, w tym szczególnie poprzez budowę infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, gazowej, teletechnicznej oraz budowę dróg dla komunikacji zewnętrznej i wewnętrznej terenów.

4.5. Rozwój instytucji otoczenia biznesu

Powinno skorzystać się z instrumentów wspierania przedsiębiorczości związanych ze wspieraniem rozwoju instytucji otoczenia biznesu (np. funduszy pożyczkowych, kredytowych i poręczeniowych). Prowadzić to będzie do rozwoju przedsiębiorczości. Można także zastanowić się nad powołaniem Inkubatora Przedsiębiorczości, który poza funkcją wynajmu powierzchni dla prowadzenia działalności gospodarczej (za symboliczną opłatą) powinien być dla miejscowego biznesu instytucją wiodącą, zarówno w zakresie szkoleniowym, jak i doradcz-

twu finansowego oraz prawnego. Powinien być on podmiotem inicjującym i wspierającym współpracę przedsiębiorstw, w tym działać na rzecz budowania zdolności innowacyjnych przedsiębiorstw. W ramach Inkubatora mogą zostać powołane specjalistyczne grupy zadaniowe do obsługi konkretnego inwestora. Powinno to polepszyć sprawność i profesjonalizm obsługi inwestorów, szczególnie przy pozyskiwaniu decyzji administracyjnych wydawanych przez odpowiednie organy. Na stronach internetowych powinno zamieścić się i udostępnić szczegółowy opis poszczególnych etapów procesu inwestycyjnego i czasokresu ich trwania.

4.6. Rozwój instytucji otoczenia biznesu ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych

Można przyjąć założenie o konieczności wsparcia merytorycznego i finansowego instytucji otoczenia biznesu poprzez pobudzanie przedsiębiorstw do aktywności oraz do współpracy i rozwoju nastawionego na innowacje. O sukcesie gospodarek poszczególnych regionów w znaczącym stopniu decyduje bowiem ich innowacyjność, czyli zdolność i motywacja przedsiębiorców do poszukiwania nowych rozwiązań, pomysłów i koncepcji. Innowacje w gospodarce prowadzą do kreowania nowych produktów, ulepszania technologii, zwiększenia efektywności i tym samym do zwiększenia konkurencyjności gospodarki wobec innych krajów. Istotne znaczenie w konkurowaniu o rynki zbytu ma również współpraca ze sobą firm w ramach branż oraz współpraca gospodarki i nauki, w celu podniesienia innowacyjności przedsiębiorstw, a zatem umocnienia ich na konkurencyjnym rynku.

Warto także dokonać rozpoznania lokalnego rynku przedsiębiorstw pod kątem potrzeb oraz możliwości wdrożenia w ramach swej działalności innowacyjnych rozwiązań. Ważne jest także promowanie powyższych metod i procesów jako klucza do wzrostu wydajności i tworzenia nowych miejsc pracy. Istotne będzie tworzenie okazji i warunków do prezentacji osiągnięć przedsiębiorstw innowacyjnych, nawiązywanie kontaktów pomiędzy podmiotami prowadzącymi prace o zbliżonym profilu, wzajemna wymiana doświadczeń i promocja przedsięwzięć lub projektów, w tym zorganizowanie stałej platformy wymiany informacji poprzez stronę internetową miasta. Powinno być to ważne działanie w ramach wsparcia sektora MŚP.

Jako przykład dobrej praktyki w przypadku gmin miejskich można wymienić właśnie miasto Inowrocław. Każdego inwestora w przejściu przez procedurę administracyjną, w Urzędzie Miasta Inowrocławia wspiera Biuro Obsługi Inwestorów, będąc łącznikiem pomiędzy Inwestorem a poszczególnymi komórkami Urzędu Miejskiego. Jest to jeden z elementów wsparcia przedsiębiorczości, który jest bardzo istotny. Do zadań Biura Obsługi Inwestorów należy między innymi: przygotowywanie i popularyzowanie informacji o możliwościach i warunkach inwestowania w mieście, oferowanie szybkiego dostępu do kompleksowej informacji dotyczącej otoczenia gospodarczo-prawnego inwestycji, udzielanie wszechstronnej pomocy w znalezieniu odpowiedniej lokalizacji, zgodnej z oczekiwaniem Inwestora, opracowywanie

i przygotowywanie ofert inwestycyjnych miasta wspieranie przedsiębiorców w fazie przygotowywania i realizacji inwestycji oraz dalsza opieka proinwestycyjna, wspieranie inwestorów, lokalnych przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy oraz inicjowanie działań oraz programów rozwijających przedsiębiorczość, wspieranie podmiotów tworzących specjalistyczne klastry, inkubatory przedsiębiorczości – wszystkie inicjatywy które przyczyniają się do wzmocnienia gospodarki regionu [inwestujinowroclaw.pl].

Należy tutaj podkreślić, iż wyżej wskazane instrumenty są do wykorzystania (i charakterystyczne) dla obszarów miejskich. Chociaż oczywiście w miarę możliwości mogą być także wykorzystane w gminach wiejskich.

Kolejnym instrumentem, który wydaje się odpowiedni dla terenów miejskich, jest organizacja wymiany informacji i współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a szkołami wyższymi, w zakresie potrzeb i możliwości naukowo-badawczych. Warto zapoczątkować działania inicjujące i wspierające nawiązywanie kontaktów pomiędzy nauką i biznesem dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacji.

Sfera B+R winna oprzeć się na współpracy podmiotów nauki i biznesu dla osiągnięcia wspólnych celów i wymiernych korzyści, w tym przypadku głównie w sferze gospodarczej.

Dodatkowym elementem może być tu utworzenie bazy danych o specjalistach branżowych i świata nauki. Wielokrotnie w przypadku tworzenia nowej firmy lub też jej dalszego rozwoju, oprócz czynności administracyjnych, wymagane jest przygotowanie z udziałem specjalistów branżowych oraz dodatkowo posiadających określone uprawnienia. W związku z tym można pomyśleć o utworzeniu internetowej bazy danych specjalistów o różnych uprawnieniach potrzebnych na różnych etapach planowania i rozwijania firm, poprzedzając to rozpoznaniem wśród lokalnego biznesu, szczególnie małych i mikro firm, w zakresie potrzeb.

Ważne jest stworzenie programu kształcenia zgodnego z potrzebami rynku pracy na poziomie ponadpodstawowym w oparciu o analizy dotyczące rynku pracy, w tym potrzeby pracodawców i strukturę bezrobotnych.

Należy zwiększyć dostęp przedsiębiorców (i mieszkańców) do usług elektronicznych świadczonych przez gminę oraz podniesienie jakości tych usług. Powinno skrócić to czas załatwianych spraw, poszerzyć gamę spraw możliwych do załatwienia elektronicznie oraz zwiększyć liczbę osób korzystających z e-administracji. Istotne było to zwłaszcza w dobie panującej pandemii COVID-19.

Konieczny jest też rozwój w przedsiębiorstwach nowoczesnych form komunikacji pomiędzy poszczególnymi firmami lub klientami. Pozwoli to na pozyskanie nowych współpracowników, dywersyfikacji działalności, obniżenia kosztów operacyjnych i wprowadzenia szybszych procesów zarządzania. Szczególną uwagę należy zwrócić tu na sektor MŚP w zakresie rozwoju e-biznesu.

4.7. Przygotowanie i wdrożenie planu marketingowego promocji gospodarczej

Kolejnym ważnym instrumentem wspierania przedsiębiorczości powinno być wdrożenie planu marketingowego do promocji gospodarczej miasta (np. poprzez targi, konferencje, publikacje, informatory, strony internetowe, lokalne marki). Działania te będą nakierowane na przyciągnięcie różnorodnych grup klientów, w tym przedsiębiorstw, inwestorów i turystów. Powinno to także pozytywnie wpłynąć na sektor MŚP działający w danym regionie.

4.8. Powołanie grupy „ambasadorów gospodarczych” miasta

Ważnym elementem wspierania przedsiębiorczości sektora MŚP może być promocja miasta poprzez powołanie swego rodzaju „grupy ambasadorów” składającej się z rozpoznawalnych osobistości miast. W skład tej grupy mogą wchodzić także przedstawiciele lokalnych biznesów. Ambasadorem gospodarczym mogą zostać też osoby reprezentujące np. świat kultury lub sportu.

4.9. Powołanie Rady Gospodarczej

Można rozważyć powołanie rady gospodarczej jako ciała doradczego składającego się z przedstawicieli środowiska gospodarczego miasta (przedsiębiorców, instytucji otoczenia biznesu, naukowców oraz ekspertów z zakresu zrównoważonego rozwoju). Do zadań Rady należałoby m.in. opiniowanie dokumentów określających politykę gospodarczą miasta, przedstawianie metod i sposobów rozwiązywania problemów gospodarczych miasta, wskazywanie zagrożeń realizacji celów gospodarczych.

4.10. Współpraca z innymi gminami przy promowaniu wskazanych miast i gmin sąsiadujących jako atrakcyjnego miejsca do inwestowania

Warto zastosować instrumenty na rzecz promocji gospodarczej związane z współpracą sąsiadującymi gminami.

5. Podsumowanie

Można stwierdzić, że jednostki samorządu terytorialnego w województwie kujawsko-pomorskim mają szeroki wachlarz instrumentów wspierania przedsiębiorczości, dostosowanych do różnych modeli funkcjonowania lokalnej gospodarki. Efektywność wdrażanych narzędzi zależy jednak od specyfiki danego modelu oraz stopnia ich dopasowania do lokalnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

I tak, w gminach wielofunkcyjnych położonych peryferyjnie kluczowe jest wsparcie w dywersyfikacji działalności rolniczej oraz rozwój infrastruktury technicznej i telekomunikacyjnej. Gminy miejskie natomiast powinny koncentrować się na optymalizacji wykorzystania ograniczonych terenów inwestycyjnych oraz kreowaniu sprzyjającego klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie w sektorach usługowych i innowacyjnych.

Można także stwierdzić, iż rozwój infrastruktury jest kluczowym elementem poprawy atrakcyjności inwestycyjnej. Wyposażenie terenów w niezbędne media, poprawa stanu dróg lokalnych i dostęp do nowoczesnych technologii komunikacyjnych sprzyjają aktywizacji gospodarczej na każdym poziomie lokalnym.

Lokalne Centra Przedsiębiorczości oraz inkubatory biznesu odgrywają ważną rolę w budowaniu potencjału przedsiębiorczości. Ich działalność, szczególnie w zakresie doradztwa finansowego, prawnego oraz edukacyjnego, powinna być rozwijana. Dodatkowo promowanie innowacyjności i współpracy między lokalnymi przedsiębiorcami a instytucjami naukowymi to klucz do zwiększenia konkurencyjności lokalnej gospodarki. Ważnym aspektem jest także kształcenie młodzieży oraz dorosłych w kierunkach zgodnych z potrzebami rynku pracy. Powinno to stanowić priorytet władz samorządowych. Rozwój lokalnego potencjału ludzkiego jest jednym z podstawowych czynników warunkujących sukces przedsiębiorczości.

Podsumowując, JST dysponują potencjałem umożliwiającym wspieranie przedsiębiorczości, jednak skuteczność działań zależy od ich umiejętnego doboru oraz konsekwentnej realizacji. Niezwykle istotne jest prowadzenie regularnych analiz i monitoringu efektów wdrażanych instrumentów, aby zapewnić ich efektywność i adekwatność do dynamicznie zmieniających się warunków gospodarczych.

Bibliografia

Wydawnictwa zwarte

1. Sołtysik, M. (2013). *Uwarunkowania i modele międzysektorowej polityki turystycznej w podmiejskich gminach Legnicy i Wrocławia*, „Studia i Monografie Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Nr 116”. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu.

Artykuły naukowe

1. Krakowiak-Drzewiecka, M., Kristof, A. (2018). Instrumenty i formy wspierania przedsiębiorczości lokalnej przez samorząd terytorialny na przykładzie miasta Dąbrowa Górnicza, *Prace Naukowe UE we Wrocławiu*, 527, s. 171–181.
2. Szymańska, D., Biegańska, J. (2011). Fenomen urbanizacji i procesy z nim związane, *Studia Miejskie*, 4, s. 16.

Materiały internetowe

1. Gmina Osielsko (2020). *Raport o stanie gmin osielsko za 2019 rok*, <http://bip.osielsko.pl/uploads/files/WNIOSKI/RAPORT%20O%20STANIE%20GMINY%20ZA%202019%20rok.pdf> (dostęp: 30.05.2020).
2. Główny Urząd Statystyczny (2019). <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/kategoria/98> (dostęp: 15.04.2020).
3. Główny Urząd Statystyczny (2022). <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/podzial-administracyjny-polski/rodzaje-gmin-oraz-obszary-miejskie-i-wiejskie/> (dostęp: 31.12.2023).
4. <http://inwestuj.inowroclaw.pl/241/biuro-obslugi-inwestorow-2-3> (dostęp: 16.05.2020).
5. <https://grudziadz.pl/artykuly/15/charakterystyka-gospodarcza> (dostęp: 12.05.2020).
6. [https://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/prawo/hasla/336126, gmina.html](https://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/prawo/hasla/336126,gmina.html) (dostęp: 23.03.2020).
7. [https://www.infor.pl/prawo/gmina/slownik/104002, Gmina.html](https://www.infor.pl/prawo/gmina/slownik/104002,Gmina.html) (dostęp: 23.03.2020).
8. <https://www.osielsko.pl/ludno%C5%9B%C4%87.html>, stan na 31.12.2019 r (dostęp: 31.12.2023).
9. <https://www.powiatgrudziadzki.pl/16, charakterystyka-powiatu> (dostęp: 25.04.2020).
10. Powiatowy Urząd Pracy w Grudziądzu (2020). *Stopa bezrobocia*, <https://grudziadz.praca.gov.pl/stopa-bezrobocia> (dostęp: 15.04.2020).
11. Województwo kujawsko-pomorskie (2014). *Zasięg terytorialny Obszarów Rozwoju Społeczno-Gospodarczego stanowiących integralną część polityki terytorialnej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2014–2020, zasięg_terytorialny_orsg_stanowiacych_integralna_czesc_polityki_terytorialnej_w_wk-p_w_latach_2014-2020-7f9.pdf* (dostęp: 30.05.2020).
12. Województwo kujawsko-pomorskie (2016). *Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014–2020*, Departament Rozwoju Regionalnego Wydział Koordynacji Wdrażania Polityki Rozwoju Biuro ds. Polityki Terytorialnej. https://www.kujawsko-pomorskie.pl/wp-content/uploads/2015/08/zalozenia_11_346_16-194.pdf (dostęp: 30.05.2020).

Instruments for Supporting the Development of Entrepreneurship by Local Government Units and the Model of Functioning of the Local Economy on the Example of Selected Municipalities in Kujawsko-Pomorskie Voivodeship – Part Two.

Abstract

This article continues the study initiated in 2023 and published in issue 195 of *Studia i Prace KZiF*. Its aim is to present potential instruments for supporting the development of entrepreneurship in local government units of selected municipalities in Kujawsko-Pomorskie Voivodeship, based on different models of local economic functioning. In the first part of the study, the author analysed three models: (1) applicable in the largest cities of Kujawsko-Pomorskie Voivodeship, (2) in suburban municipalities in the areas of Bydgoszcz and Toruń, and (3) in municipalities located near the junctions of the A-1 and S-5 roads. The current study examines three additional models: (4) in multifunctional municipalities located in peripheral areas relative to the main centres of the province, (5) in other multifunctional municipalities, and (6) in urban municipalities where the development of entrepreneurship is primarily determined by the limited size of the administrative area and the availability of investment zones.

Keywords: entrepreneurship, support for entrepreneurship, local development, tools to support entrepreneurship
